

Surányi Anita

Társas-játék

**Szász Lilla, Barakonyi Szabolcs:
Idegen pályán**

📍 2B Galéria, Budapest

📅 2013. május 9 – június 7.

**Oroszok, zsidók, németek
Michael Kerstgens 1992 óta
készült fotográfiái**

📍 Budapesti Történeti Múzeum Vármúzeuma, Budapest

📅 2012. április 12 – augusztus 31.

#sorsközösség, #emigráció, # asszimiláció, #zsidó identitás, #világnézet, #heroizmus, #dokumentumfotó #exponált emlék – A budapesti június kiállítás-topikjai. Két kiállítótér, három művész, három különböző expozé kínált hasonló életutak, témák bemutatására.

SZÁSZ LILLA identitást kereső „hősei” a 2B Galériában egy családi fotóalbum benyomását keltik, a Berlini Zsidó Múzeumból érkező MICHAEL KERSTGENS *Oroszok, németek, zsidók* fotókiállítása a Budapesti Történeti Múzeumban egy közösség mindennapjait eleveníti meg, BARAKONYI SZABOLCS – szintén a 2B Galéria *Idegen pályán* című kiállításán látható – videó-installációjában pedig mintha barátainkat látnánk/hallanánk: kortárs fiatal magyarok, ezt ismerjük. Szovjetunió, Németország, Irak, New York, Párizs, Budapest – különböző helyszínek, eltérő generációk, sorsközösségek. Ez az első benyomás a három anyag megtekintése után: akármennyire is különbözik a sok részlet, mégis zavarba ejtően folynak össze az információk, a hívószavak, a művészi intenció.

MICHAEL KERSTGENS dokumentumfotói az elmúlt húsz évet megörökítve mutatják be azoknak a szovjet zsidóknak a mindennapjait, akik 1989-1990-ben, a vasfüggöny megnyitása után telepedtek le Németországban. Fekete-fehér fotói történelmi kontextusba helyezik a poszt-szocialista hangulatú német-zsidó emigráns létet.

A szovjet zsidókra a kötelező vallástalan élet és a hagyományok elfojtása után a németországi emigráció felszabadítólag, s ugyanakkor vegyes érzelmeket is kiváltva hatott, hiszen mindez egy olyan országban történt, amely néhány évtizeddel korábban még a totális kiirtásukra törekedett.

Kerstgens kívülállóként, a láthatatlan voyeur szerepben exponál. Sábati családi vacsora, újságot olvasó férfi, Purim bál, házasságkötő jegyespár: a fotók arról mesélnek, hogyan „gyakorolja”, tartja meg az egyén az identitását egy új

MICHAEL KERSTGENS

Russendisko Wladimir Kaminerrel a Vörös Hadsereg napján, Berlin Mitte, 2001

környezetben. A Troitschanski családról¹ készült családi fotók tovább tágitják a történetet: Kerstgens róluk készült sorozata és kiállításai révén a privát emlékezetből átkerülnek egy nyilvános archívumba. A privát és a nyilvános emlékezés közötti távolság áthidalása pedig kiválthatja belőlünk az azonosulás tekintetét, képességét.

SZÁSZ LILLA hasonló kérdésekre keresi a választ három részből álló *Hősök* című fotósorozatával. Az első, az *Elvtársak* (2010) fotóit nézegetve, nagyon személyes, családi albumokra jellemző frontális beállításokat, széles mosolyú szovjet egyenruhás nagymamákat és nagypapákat látunk, furcsán hasonló kispolgári enteriőrökben. A katalógusból kiderül az, amit első ránézésre nem gondoltunk volna: New York-i – Brooklyn és Brighton Beach környékén élő –, az egykori Szovjetunióból emigrált, a II. világháborúban harcoló veterán zsidó katonák, partizánok és feleségeik láthatók kis lakásaik biztonságában. Legtöbbjük tizenkilenc éves kora körül csatlakozott a szovjet hadsereghez és harcolt a náci Németország ellen. A háború vége után a hazájukban továbbra sem gyengülő állami és hétköznapi antiszemizmus miatt választották az emigrációt.

Egy részük, főleg az idősebbek Izraelbe, a fiatalabbak pedig először Bécsbe, majd New York-ba menekültek, ahol az állam azóta is segítőkészei révén támogatja őket. Az 1995-ben alapított Második Világháborús Orosz-Zsidó Veteránok és Hadirokkantak Szövetsége ma közel 3000 tagot számlál. A kis csoportra jellemző az erős összetartás, a közös identitás, a zárt életforma – többségük még mindig csak oroszul beszél.

Szász Lilla 2010-es New York-i képei visszarepítenek az Olga Chernysheva munkáiból is jól ismert világába, időutazás a '80-as évek Szovjetuniójába, a zárt ajtók, a halhatatlan hősök, az ünnepek és az egyenruhák hazájába.² A fotókon egyértelműen látszik a fotós jelenléte, bizalmi helyzete, a kis csoport tagjai betekintést engednek komfortzónájukba, a beszédes képek mögül már csak a történet, mégpedig az egyén története hiányzik.

A műanyag hűtőmágnesek, izraeli-amerikai zászlók, falra ragasztott popcorn szívek... Mintha ugyanazt a lakást látnánk újra meg újra, szovjet-amerikai öröm-giccs, a több évtizedes gyűjtögető életmód csodái, melyek előtt büszkén pózolnak, s közben ők maguk, a szereplők is beépülnek az enteriőrbe, a közös történetbe.³ A fotók mellett hiába látjuk a neveket, az egyéni történet beleolvad abba a közös létbe, amit együtt vállaltak, s amelyben együtt élnek. Ugyanaz a múlt, ugyanaz a hely, ugyanaz a szocializáció és megpróbáltatások. Szász Lilla másik két sorozata, a *Szabadságharcosok* (2011) és a *Sorstársak* (2011), hasonló technikával készült, de eltérő szemszögekkel közelíti meg az identitás, az emigráció témáját. A *Szabadságharcosok* képei például ugyanolyan beállítással, de ugyanakkor mégis egész más felütéssel készültek, mint az előző *Elvtársak* sorozat darabjai: a lyukas piros-fehér-zöld zászló, a kokárda, az egyenruhák rögtön becsempészik a magyar kontextust a csetreszrengetegbe. A felvételeken a *Magyar Zsidó Szabadságharcosokért Emlékbizottság* és a *Magyar Szabadságharcos Világszövetség* tagjait láthatjuk, akik az 1848-as és 1956-os forradalmak zsidó szabadságharcosainak emlékét és érdemeit őrzik.

A képek kettős – zsidó és magyar – identitásukról árulkodnak. A művész nem csak beszél egy fennálló társadalmi problémáról, de meg is mutatja, hogyan kell kipával kokárdát hordani, vagy magyar zászlót lengetni.

A *Sorstársak* (2011) képsorozata szintén New York-ban készült, olyan leszerelt Oroszországból emigrált katonákról, akik egy jobb élet – a zöld kártya – miatt léptek be az amerikai hadseregbe. Ezek a fiatalok életüket kockáztatva harcoltak egy országért, amely nem az övék, de amelynek állampolgáiraivá szeretnének válni. Sérüléseik ellenére itt sem szomorú arcokat látunk, hanem elfogadást, mosolyt, életük egyik fejezetének lezárását, s ugyanakkor reményt, családot, és természetesen az ez esetben is kihagyhatatlan hősi egyenruhát. Itt szinte üresek a szobabelső: csak egyszerű, csupasz tárgyak, egy ágy vagy egy kanapé. Tabula rasa: elengedték a múltat, a jövőért harcoltak. Szász Lilla három sorozata nagyon tudatosan, hosszú kutatómunkával egész közelről mutatja be olyan közösségek identitás-problémáit, amelyek segítenek megérteni a körülöttünk zajló emigrációs robbanást, illetve annak bizonyos aspektusait.

¹ Egy, a fotós által kiválasztott, névvel szereplő család, akiknek meghatározó szerepe van a sorozatban.

² Pl.: Steamboat Dionysius, 2004, videó http://www.olgachernysheva.ru/steamboat_.htm;

March, 2005, videó http://www.olgachernysheva.ru/march_.htm

³ Itt a Gillo Dorfles-féle giccs meghatározásra gondolok. „Amikor személyeknek, eseményeknek, tárgyaknak a médium olyan rituális értékeket tulajdonít, amelyekkel azok nem rendelkeznek.”

Gillo Dorfles: *A giccs: a rossz ízlés antológiája*, Gondolat Kiadó, Budapest, 1986.

SZÁSZ LILLA
ELVTÁRSÁK / Blina Sifrova, nyugalmazott partizán, a legszebb nagymama verseny győztese, 2010 New York, 50x50, színes negatív, analóg nagyítás

SZÁSZ LILLA
SZABADSÁGHARCOSOK – közgyűlés, a Magyar Szabadságharcosok Világszövetsége, 2012, Budapest, 50 x 50, színes negatív, analóg nagyítás

Barakonyi Szabolcs *Miért szebb itt a virág* (2011-2012) című videómunkája kilenc magyar fiatalt mutat be, akik életük valamilyen szakaszában Párizsba költöztek. Képzőművészek, művészettörténészek, zenészek. A slide-show és az alatta hallható interjúk olyan kérdésekre adnak válaszokat, amiket mi is megkérdeznénk emigrálni készülő, vagy már kint lévő és éppen hazalátogató ismerőseinktől. Valaki visszajön, valaki kint marad, de abban egyetértünk, hogy mindenki életében jelen van ez a dilemma, minden magyar fiatal az elvagyódás-maradás problémájával küzd. Mitől jobb kint, miért ne maradjak, mit kaphatok, mit kell, hogy feladjak? Bizonytalan generáció vagy bátraké a szerencse? Fontos, hogy hól, vagy csak az, hogy kivel? Fontos, hogy mit viszünk, vagy csak az, hogy mit kapunk? Kortárs felnőtt Monopoly új helyszínekkal és kényszerekkel, bővülő lehetőségekkel és szereplő gárdával. A kiállításokat megnéztük, a látottakat feldolgozzuk, ha úgy alakul, fel is használjuk, de hányat lépünk előre?

Farkas Viola

Ujj Zsuzsi monográfia

Ujj Zsuzsi: *Fotós munkák / Photoworks, 1985–1991*

📍 Missionart Galéria, Budapest, 2013

„A Trónusos 1986-ban készült, és 1987 novemberében mutatta be a Liget Galéria. A Tate-kiállítás 2012-ben szintén novemberben nyílt, közben eltelt 26 év. Azt néztem, azt láttam, hogy a munkám ebben a merítésben is megállja a helyét. Az állításom igaz volt, és most is érvényes. Magam előtt nem kell szégyenkezve eltakarnom az arcomat. Az, hogy az a kép ott függ a világ egyik legreprezentatívabb kortárs múzeumában, az morálisan engem nem fog megváltoztatni. 54 éves vagyok, és Magyarországon élek.”

Ujj Zsuzsi

Ujj Zsuzsi művészete a rendszerváltás körüli évek egyik legjelentősebb magyar képzőművészeti teljesítménye. Rendkívül izgalmas az a folyamat, ahogy lassan, három évtized alatt kanonizálódott. Tudatosan használok passzív szerkezetet, így egyelőre megúszom, hogy megnevezem az alanyt. Ujj Zsuzsi elsősorban az a magyar nőművész, aki a nőművészet nemzetközi irányzataihoz is kapcsolódik. 1985 és 1991 között készült performansait megörökítő fotóinak ő a szereplője, testét médiumként használja, és különböző szerepeket játszik el. Képeit vagy az ő instruálására fényképezték, vagy önkielőző segítségével fotózta magát. Művészete nemcsak általában az emberi test kiszolgáltatottságáról, hanem a női test kiszolgáltatottságáról kommunikál. Az Ujj Zsuzsival készült interjúból azt is megtudjuk, hogy ezek a fotók szerelmének készültek, a férfi figyelmének felkeltését célozták meg. Ujj képei olyan korban születtek, mikor hazánkban a nemi identitással,

